

УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДСЬКЕ СЛОВО

UKRAINIAN COMMUNITY WORD

НЕЗАЛЕЖНИЙ ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ СУВЕРЕННО-СОБОРНИЦЬКОЇ, ТРУДОВО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ
І РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ДУМКИ.

ВИХОДИТЬ МІСЯЧНО

Видає: Українська Громада імені Микити Шаповала в ЗДА. Редагує: С. Зеркаль

Передрук статтів або їх частин дозволяється, але тільки з зазначенням джерела.

Статті підписані власним прізвиськом автора, не завжди висловлюють погляди чи становище редакції і за них відповідають самі автори.

За надіслані до вміщення в журналі статтів, поезії, наукові праці то-що редакція не виплачує авторам ніяких гонорарів і не вступає з приводу цього в ніяке листування.

Редакція застерігає собі право скорочувати надіслані матеріяли і правити мову. Редакція не вступає в ніяке листування з авторами з приводу цього. Незамовлені і не використані матеріяли звертаються лише тоді, коли автор матеріялів виразно це собі застеріг і коли долучив заадресовану до себе коверту з відповідною поштовою оплатою.

Передплата виносить: річно 3.50 дол., піврічно 1.80 дол. Поодинокі число 30 цент.

Всі листування і пересилання грошових внесків просимо засилати тільки на подану адресу.

P. O. BOX 103, BROOKLYN 25, N. Y., U. S. A.

Рік IV.

Новий Йорк, Жовтень 1956 р.

Чис. 10/46/.

З М І С Т :

1. Михайло Грушевський - 90 років від народження.....	Стор. 219.
2. Антоніна Антонівна Шаповал. 360 років від дня злочину.....	" 221.
Карпатська Україна. Кошовий Ліві Кухаренко. Українське зібрання у Львові. Револуція в Росії 1905 року. Христя Алчевська: Тихо небо вечере.....	" 222.
3. М.Шаповал: Гандрівне. Продовження.....	" 223.
4. С.Зеркаль: Гинулість і майбутність України. Продовження.....	" 229.
5. В.Ч-к: Душки лемка про Лемківщину.....	" 235.
6. В.Челак: Вороги... С.Жмелівський: Наші границі і шедрі патріоти з УГВР. "	" 236.
7. Петро Карманський: Глині революціонера.....	" 238.
8. На Кубані - Землі Українській.....	" 239.
9. 300 років неволі. Ів 200 кріпаків. Швейцар чи Прагівський Українець.....	" 240.
10. С.Пронівський: Суецький канал.....	241 - 242.

М И Х А И Л О Г Р У Ш Е В С Ь К И Й

29.IX.1866 - 25.XI.1934 - 29.IX.1956

У вересні місяці цього року поминуло 90 років з дня народження і 22 роки з дня смерти нашого великого вченого історика і соціолога Михайла Сергійовича Грушевського, першого президента Української Народньої Республіки.

М.С.Грушевський помер не власною смертю, йому поміг померти своїми "ліками" лікар Хургін в санаторії в Іслюководську, на Кавказі, 25.IX.1934 р./"УГСлово" ч.II,1955/.

Велич М.С.Грушевського заслуговує на те, що всі його багатогранні події зв'язані з його життям будуть ще довго цікавити українське суспільство не тільки сучасників, але й майбутні покоління.

Подаю тут один спогад.

Процес СВУ. Смерть і похорон М. Грушевського.

На початку березня 1930 р. мій чоловік, хворий на тяжку форму "Паркінсонової хвороби", за порадою лікарів ліг у клініку для нервових хвороб, колишню приватну лікарню проф. Лопинського, що називалася тоді "Четверта санаторія". Найближчим його сусідом по ліжку був арсенальський робітник, партійний діяч /здається, голова партійного осередку Арсеналу/, чие прізвище я забула. Мабуть Міщенко, принаймні так буду називати його далі.

Людина жало освічена, років вже 50, Міщенко був старий підпільний робітник. Він охоче розмовляв з сусідами, зокрема з моїм чоловіком і мною, оповідав про участь Арсеналу в подіях 1905 року, про офіцерів, що тоді служили, про свого головного начальника генерала Мштина, про безпосереднього свого начальника гвардії капітана П.Т.Матюшенка /батька українського лікаря і громадського діяча Бориса П.Матюшенка, 1883 - 1944/ тощо. Цей П.Т.Матюшенко, видатний фізик, відіграв видатну роль в революційному русі 1905 року. За участь у повстанні 1905 р. його звільнили зі служби, заарештували, але під час війни 1914 р. знову прийняли на військову службу - П.Т.Матюшенко дістав тоді рангу генерала, а за Тимчасового Уряду був призначений за начальника Арсеналу. За радянської влади його заарештували і заслали кудись на північ, де потім, разом з іншими засланцями, розстріляли. Міщенко з великою пошаною згадував про Матюшенка і невірив в його розстріл. Те, що Матюшенко був другом мого чоловіка і моїм, викликало в Міщенка довір'я до нас.

Був то 1930 рік. Уся Україна була охоплена панікою: сотні людей були заарештовані, серед них - професори, вчителі, студенти, відома українська інтелігенція. Москва за думала нещадний погром усього українського, і приводом до цього їй мав правити старанно підготований процес "Спілки Визволення України".

Що ближче було до процесу, то більше газети "обробляли" громадську думку, друкуючи різні "відповідні" матеріали. Не дивно, що й у палаті розмови переважно оберталися навколо цього процесу. І от одного разу Міщенко розповів про такий факт. Багато газет намагалися здобути інтерв'ю М.С.Грушевського щодо "Спілки Визволення України", цікавилися його особистими ставленнями до самої справи і до тих осіб, що брали участь у СВУ. Та все було марно: старий професор і політичний діяч від цього інтерв'ю вперто ухилявся. Нарешті, на партійних зборах було доручено Міщенкові зробити спробу й вирвати в Грушевського певні думки й твердження.

Ввечері, кілька арсенальських робітників подзвонили до мешкання М.С.Грушевського на Паньківській вулиці, у флігелі того величезного будинку, що його спалили більшовики в січні 1918 р. На запитання служниці хто вони й чого їм треба, вони відповіли, що просять "товариша академіка Грушевського" прийняти їх, робітників Арсеналу: вони бо хочуть поради з ним у деяких важливих питаннях. За хвилину служниця запросила їх до кабінету вченого. Ця кімната справила на робітників велике враження: вона бу-

ла така мала, що в ній вміщався тільки письмовий стіл, стілець і ліжко, на якому купами лежали книжки й рукописи. Робітників прийшло чоловік 8 і вони ледви розмістилися в цій невеличкій кімнаті. Але, додав Міщенко, це було зручно, серед нас був дуже досконалий стенограф, що мав непомітно записати всю розмову: він став позаду всіх, коло стіни, так що його не міг бачити Грушевський. Господар заходився звільняти ліжко від паперів, але гості переконали його, щоб він, як завжди, сів біля столу, а вони лишаться стояти.

Почали розмову про мідь Радянського Союзу, про останні політичні події, й перейшли на СВУ. Розмовляли близько години, але нічого не могли занотувати такого, що свідчило б про найменшу нелояльність Грушевського. Раптом Грушевський, якимось посміхнувшись, звертається через наших голови: "А ви, товаришу стенографе, вам там не зручно - приходьте вперед до столу"... Розмова обірвалася. Робітники почували себе ніяково, наче їх, як хлопчаків, спіймали на гарячому вчепку. Вони квалітньо подякували господа-дареві й покинули його хату. "Так, - закінчив Міщенко своє оповідання, - ми нічого від нього й не здобули. Ну й хитрий же цей Грушевський!"

Незабаром у Харкові розпочався процес СВУ. Офіційно М.С.Грушевський не був притягнений до цього процесу, але його історичні Установи втратили багато співробітників. Та от минув рік, і сам Грушевський опинився в Москві, в "почесному засланні": він залишався дійсним членом Академій Наук - Всесоюзової і Української, - діставав платню, мав можливість їздити до Ісхоловодську на лікування, але Київ він вже не побачив.

М.С.Грушевський виїхав до Москви разом з родиною: дружиною Марією Сільвестрівною та єдиною донькою, Катрею, авторкою знаменитої студії про Дули/1927/. Вже через кілька днів по приїзді до Москви, НКВД вивезло тяжко застудженого М.С.Грушевського на допит до Харкова. Про що там ішла справа, я ніколи не дізналася, але від його родини чула, що коли він, за кілька днів повернувся до Москви - його не можна було пізнати: він мав вигляд на 20 років старіший.

Зовнішньо умови життя в Москві були пристойні: родина жила на "Дівочому Полі" в помешканні на дві кімнати, яке Українська Академія свого часу придбала спеціально для наукових робітників, що діставали відрядження до Москви. М.С.Грушевський не був обмежений ані у своїй праці, ані у відвідуванні бібліотек тощо. Майже щодня відвідував його давній товариш доби студентства у Києві, академік Д.М.Петрушевський, що часто й докладно писав нам про нього. Але в тих рідких випадках, коли до Москви їздили співробітники УВАН, - вони не наважувалися завітати на "Дівч'є Поле"...

Хоч М.С.Грушевський з Києва виїхав, проте платню, належну академікові, він діставав увесь час. Між іншим, після "реформ" запроваджених в Академії Наук 1929 р., "пашивних" академіків, позбавлених можливості активно працювати в Академії, було кілька. Не пригадую сьогодні точно року, коли стався такий епізод. Платню для М.С.Грушевського завжди одержувала його сестра Г.С.Шамрай і пересилала йому. Одного разу, коли вона прийшла по гроші, скарбник якимось ніяково заявив їй, що партійний "диктатор Академії, який завідував господарською частиною /здається, Адамович/ окреслив з виплатного списку чотирьох академіків, в тому числі й М.С.Грушевського. Пані Шамрай звернулася тоді до президента О.О.Богомольця. Страшенно обурений самоправством "диктатора", він викликав його і в присутності пані Шамрай рішуче наказав: негайно внести в реєстри платні всіх окреслених академіків, загрожуючи, що в противному разі він поставить на вибір перед Наросвітою: або він, президент, або цей "диктатор". Престиж О.О.Богомольця був такий великий, що негайно "опальні" академіки були поновлені в праві на платню, і більше це питання вже не ставилося. Таким чином, М.С.Грушевський до смерті залишався дійсним членом двох академій - Всесоюзової і Української...

Життя М.С.Грушевського в Москві було безпереривним моральним тортурам. На Україні йшла руйнація всього того, що він зробив в Академії Наук. На примісних мітингах у залі Педагогічного Музею, де колись збиралася Центральна Рада, доводили шкідливість концепції Грушевського, ненауковість його поглядів, і дехто з його учнів зрікалися своїх помилок, що зрештою не рятувало їх від арештів і заслання. Незабаром майже всі співробітники М.С.Грушевського були заслані. Готові до виходу в світ томи

"За 100 літ", "Україна", "Полуднева Україна" були знищені, як і сотні рукописів.

Помер М.С.Грушевський 1934 р. в санаторії Кисловодську. Вістку про його смерть ми одержали в Києві якраз на другий день після смерті нашого друга М.М.Требінської. Я пішла до квітникарства замовити квіти на труну М.М.Требінської і там зустрічаю чле на партії, завгоспа Академії Наук. Він кидається мені на зустріч і схвилювано каже: "Яка страшна втрата для науки, для Академії, смерть Михайла Сергійовича!"...

Усі квіти того дня закупила Академія Наук. Я йду замовити труну: в трунарні всі схвилювані. Замовлено труну, що в неї мають перекласти тіло Грушевського: її оббиють рожевими шовком, і вкривають його білим. Труну для М.М.Требінської я дістала, але похоронної колесниці з кінями не можна було замовити, бо всі наявні запряги /в Києві 1934 р. коней було мало/ були замовлені для Академії - під труну й вінки.

Увечері, в залі Академії Наук, на розкішних килимах, серед величезних пальм, стояла труна М.С.Грушевського. Наукові робітники по черзі стояли на почесній варті, непо рушні, як статуї. З хорів лунав марш Шопена у виконанні найкращого оркестру. В напів темній залі, як потік, тихо в такт музики, роблячи велике коло біля труни, йшли чер гою люди... Йшли без перерв. Знається цілий Київ пройшов тоді через залю. Одні, зо всім самотні, сиділи осиротілі вдова М.С.Грушевська, донька, брат з дружиною. До них не підходили...

На другий день відбувся похорон. З будинку Академії, на розі Бундуголовської та В.Володимирської до Байкового кладовища, вздовж улиці стояли кінні міліціонери, ти сячний натовп ішов за труною. Грали оркестри. По дорозі виходили учні шкіл... Над мо гилою гриміли промови. Їх основний мотив: Грушевський помпьявля, але він покався, він - наш.

Промови закінчилися. По дорозі до дому мене зупинила молода комуністка, секрета рка однієї з комісій Академії Наук. Вона не була на похороні і мала вигляд схвилю ваної і збентеженої. Очевидячки, її султіння не могло знайти ключа до подій. "Ска жись, - звернулася вона до мене, - як розуміти те, що сталося? Вчора - забороняли читати праці Грушевського, його оголошували ворогом народу, а сьогодні певна церемо нія, промови?" Як я могла відповісти цій молоденькій дівчині, яка щиро вірила в усе, що прорікала "непомилна" комуністична партія устами своїх партійних бона.

"Діалектика", - відповіла я коротко і поспішила припинити небезпечну розмову.

Слушність моєї відповіді незабаром підтвердилася. Коли партійний директор одно го з інститутів Академії Наук умістив у черговій випусці праць інституту промову Мі ністра Освіти В.Затонського над могилою Грушевського, з зазначенням, що він "наш" /цю саму промову після похорону були видрукували всі газети/, книжку було сконфіско вано, а директор запам'ятав за "відсутність чужості" - партійним квитком.

/Україна, Париж, 9, 1953/

---:---:---:---:---:---:---:---:---:---

АНТОНІНА АНТОНІВНА ШАПОВАЛОВА.

З пієтизмом згадуємо нашу велику патріотку і суспільну діячку Антоніну Антонів ну Шаповалову, яка померла 4.Х.1953 року в Парижі, як голова Української Громади у Франції - Париж. Покійна Антоніна Антоновична віддала 36 років свідомого свого життя служенню Трудовій Україні.

Антоніна Антонівна Шаповал, з роду Гладун, народилася 11.Х.1893, проживши 60 ро ків свого трудового життя.

360 РОКІВ ВІД ДНЯ ЗЛОЧИНУ.

8 жовтня 1596 року почався Церковний Собор в Бересті, на якому відступники ук раїнського народу і православної церкви, за свої матеріальні вигоди і уявну славу прийняли Унію з Римо-Католицькою Церквою. Учасниками цього Собору були:

Українці - Митрополит Рагоза, єпископи Потій, Терлецький, Гермоген, Гоголь, Збруйсь-

кий і Загоровський, три архимандрити і декілька священників. Поляки - архієпископ Суліковський, єпископи: Мацейовський і Гомолінський, єзуїти: Скарга, Роб, Лятерна і Ногай. Королівські комісари: Радзивил, Сапіга і Галецький та багато польської шляхти.

Унія принесла необчислнні національні шкоди для Українських земель: за цей українська нація втратила коло десяти мільйонів населення, що через унію прийняло римо-католицизм і денационалізувалося а Поляків, Словаків і Мад'ярів та втрачено коло 50 тисяч квадратних кілометрів території для тих же самих народів.

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА.

8 жовтня 1938 р. в Ужгороді, Карпатська Україна, створено перший автономний уряд Карпатської України, після 20 річної обіцянки з Праги. Міністерським головою іменовано ренегата Андрія Бродія, але він довго не затримався на цій становищі, вже 26.X.1938 став головою д-р Августин Волошин, українець.

КОШОВИЙ ЯКІВ КУХАРЕНКО.

9 жовтня 1862 року помер кошовий Війська Чорноморського Яків Кухаренко, вірний приятель Тараса Шевченка, письменник і поет, автор п'єси "Чорноморський побут", яку Старичий і Лисенко переробили на оперету "Чорноморці".

УКРАЇНСЬКЕ ЗІБРАННЯ У ЛЬВОВІ

19 жовтня 1918 року відбулося у Львові українське всенароднє зібрання. На цьому зібранні проголошено було відозву Української Національної Ради, в якій були такі точки: "Стоючи на становищі самозначення народів, Українська Народня Рада, як конституанта, постановляє:

1. Ціла етнографічна українська область в Австро-Угорщині, зокрема Східня Галичина з граничною лінією Сяну з влученням: Лемківщина, північно-західня Буковина з містами Чернівці, Сторожинець і Серет та українська смуга північно-східньої Угорщини - творять одну цілу українську територію.
2. Ця українська національна територія уконституується оцим як українська.

/ "Український Лїтопис" /

РЕВОЛЮЦІЯ В РОСІЇ 1905 РОКУ

Револуційні події в Росії приневолили уряд і царя Миколу II, Романова, дня 17 жовтня /ст.ст./, або 30.X. 1905 року/н.ст./ оголосити маніфест про "свободу" і парламентаризм. До цього часу був абсолютистичний режим. Але ця "свобода" довго не тривала: чорносотенщина, іщанство і поміщество жидівськими погромиами спровокувала революцію, а жандармерією та козаками здушила і в крові втопила цю революцію.

"Спокій" і "свобода" потривали аж до літого 1917 року, тоді настала нова "безровна" революція, яка перманентно триває до нині.

Христя Алчевська:

ТИХО НЕБО ВІСХОРИЄ...

Тихе небо вєчоріє,
Гаснуть смуги золоті,
Величаво місяць сходе
У безкрайї самоті...

І легенькі в'ються хмари,
Наче споми давніх літ,
Ходять ясних зорь отари,
Сторожать дрімоту віт;

Віти оплять, усе втихає,
В серці горе пропадає,
І далеко завизграє
Пісня шастя молода...

Мамо, люба Лемківщино!
України Ти дитино,

Приїде пора, як і днина,
Буде вільна Лемківщина.

Василь Челак.

М. Шаповал.

Продовження.

І лютого 1921.

МАНРІВНЕ.

Сьогодні бачився з Черновим. Розмовляли від 5 до 9 годин вечора, на всякі теми. Розповів про свій виступ на мітингу печатників у Москві в присутності англійської робочої делегації /на мітингу було 4000 душ/. Йому зробили робочі величезну овацію. Одважний чоловік. З виду кріпкий. Голова сива, волосатий. Чисто московський тип. Видно, що боротьбу будуть вести до кінця.

Про національну справу висловився в тім напрямі: федерація, добровільно заключена по договору рівноправних сторін. Демократичне /5-членне/ виборче право забезпечує вирішення національної справи.

Настояче на спільному плані всіх "державних новообразований" буття Росії. "Спільний план від Фінляндії до Кавказу включно" забезпечує перемогу.

Висловив небезпеку анархізму, "махнівства"... Я сказав, що розумна державна політика знищить махінізм, яке виростає тільки при деспотіях: большевизмі і денікінізмі.

Про соціалізацію, економічну політику каже, що вони /большевики/ виробили спеціальну програму, якою він хоче мене познайомити. У їх трудно з валютним питанням...

За вечором розмови серйозні не велися. В 9 год. ми з М.П-чем пішли до дому. Коли Григорій розповідав про доклад Мипіка, то Грушевський висловився, що взагалі Мипік подає "непевні відомості", треба "проверити" і т.п. Нагадав з Жуковським про якийсь факт, в якому фігурував Мипік. Видно, що Грушевський має на Мипіка зуби...

Але яке трагічне становище! Спочатку одірвалися боротьбисти, потім другі групи, тепер закордонна делегація... Група за групою летять як метелики на огонь і палять крила. Большевики сміються з усього і топчуть всі святині соціалізму, а неофіти йдуть і палять крила на огні большевицької брутальності.

Між иншим Чернов сказав, що марксизм збанкрутував і що для народів Сходу служитиме ідеологія революційного соціалізму. Глибока правда! Я в цім переконаний.

/Революційний соціалізм на Україні, вже був написаний М.Ю.Шаповалом.С.З./

Чернов сказав, що Авксентьев і Керенський стоять на крайньому правому крилі партії, вони не можуть бути виразниками думок і політики партії о-р.

З лютого 1921.

Вчора заходив Аркадій Антонович Краковецький. Розповідав про свої враження в Парижі. Проста казка. Мандатна комісія /Чайковський, Роговський, Максудов/ відмовили допустити його на нараду Учредилки, мотивуючи його світоглядом. Відмова сталась 20. І. Через день, 22.І., він пішов за візою до французів. Залишили пас, сказали прийти завтра. Завтра прийшов - "муєте протягом 48 годин виїхати, а не виїдете, то..." Дзвонив до Авксентьева і Роговського /"що робити"/, але тільки порадили: зверніться до Бріана!... Замість візи дістав ордер на висилку. Німці дали візу зразу. До кордону провожав який шпик і побажав далі "щасливої дороги"... Яке нахабство.

Бачив Ісаєвича і Тимошенка. Інформації: у Франції газети містять багато про Україну. Місії ролі не грають, а грає "комітет акції" на чолі... з Галіпом! Буржуазія тримається незвичайно кріпко. Про революційний рух нема мови.

У-вечері приходив П.М.Сулятицький. Привіз мені книжки і газети про земельну справу в Польщі.

Франці заходив кооператор Боровик, щоб позичити грошей, бо немає чого їсти. Дав йому 30 корон.

Сьогодні розмовляли з Черновим. Розповідав, що їхав на Україну в кінці 1918 р. з наміром порозумітися. Говорив про спільні інтереси Росії, України, Чехії, Югославії... Вважає пекучим питанням - Галичину, яка мусить бути прилучена до України... Матиме побачення з Масариком. Бувши перший раз в Празі /перед виїздом до Парижу/, розмовляв з Бенешем. Йому не дають вільної хвилини Лебедев і мадам Гапоушек-Мельникова. Чернов добродушний, але розумний і хитрий москаль. Я дав йому свій земельний і

лісовий закони для знайомства. При всьому цьому інтересі москалів до нас - вони страшенно мало поінформовані про настрої українських кол...

Сьогодні "Чеське Слово" подало звістку про одкриття засідань Всеукраїнської Національної Ради у Відні. Мається вибрати нового голову української держави, бо Петлюра ніби подав до демісії, змушений до того... англіїцями! Петрушеня хоче здобути мандат. Яке з "самостійною" Галичиною?

Др Кузеля видає в Зальцвельді "Українське Слово", двічі на тиждень. "Український Прапор" називає цю газету органом Скоропадського. Правда, є замітка... Полтавця-Остраниці. Чорна сотня має: "Українське Слово", "Український Прапор", "Син України"/Варшава, ред. і видавець М.Вороний/. Соц.-дем. лагодять у Львові "Вільну Україну", ми маємо "Борітеся-Поборете", комуністи "Нову Дюбу"... Еміграція має більше українських газет ніж ціла "Совітська Україна".

Сьогодні дістав листа від Мацика, мої рукописи від Чечеля. Мацик нічого цікавого не пише.

Незабаром ніби буде заключено польсько-большевицький мир, по якому ще 4 повіти Поділля має відійти до Польщі. Який жах і злочин! Большевики не бояться цинізму. На Україні муки, страждання, повстання. Проводирі всі сидять за кордоном і на поміч народів йти не думають. Мене давить журба, нудьга. Нерви.

4 лютого 1921.

Сьогодні Чернов розповідав про парижську учредилку, що вона має дві практичних мети: добитись розпуску врангелівських сил і зберегти якимсь вислані Керенський з Росії гроші в Америку /через Бахметьєва/. Група Авксентьєва голосувала за коаліцію з буржуазією і за інтервенцію. Керенський проти інтервенції. Чернов називає, що група Керенський - Авксентьєв хоче дати протипагу всяким генеральським урядам, але згодився, що вони "слабий протипаг". Я висловив наше негативне відношення до парижської наради. Вони це вже очевидно знають. Відносини на Україні погіршають. Хоч і тепер вони гидкі: есерів розстрілюють, Селянську Спілку не шадять. Факт з Кирицею і 42 членами Селянської Спілки жахливі. /І/

Одержав від Мрага листи з Берліну. Пише, як ні в чому не бувало по-приятельському, хоч і багато на совісті у їх мусить бути. Добуває грошей у Козака! Супруна! Дивна психологія...

6 лютого.

Вчора відбулись сходуни групи /УПСР за кордоном.С.З./. Обмінялись вражіннями про конференцію. Видно, що всі ставляться до неї негативно, як до порожньої. Здивовані всі "Запитаннями" в "Новій Дюбі". Ріп-кий назвав їх денунціяцією. Висувається знов думка про Закордонний Комітет. Піднято питання про відношення до статуту.

Сьогодні розмовляли з Черновим про українську справу конкретно. Він стоїть на становищі Герцена: коли український народ того захоче, то він може цілком державно відокремитись. Цю волю він може виявити тільки при допомозі загального виборчого права. Чернов уявляє здійснення права на самоозначення двома шляхами: або Установчі Збори кожного народу виявлять його волю шляхом делегацій представляють на Конференцію представників від усіх Конституант, або одна /Всеросійська/ Конституанта определяє долю народів. Перший шлях більш натуральний.

Україна, на його думку, буде вихідним пунктом боротьби проти большевизму.

Він мислить швидше к о н ф е д е р а ц і ю. Характеризував знов Керенського, Авксентьєва, як баласт в партії. Зензинов - у центрі /між правими і лівими крилом/.

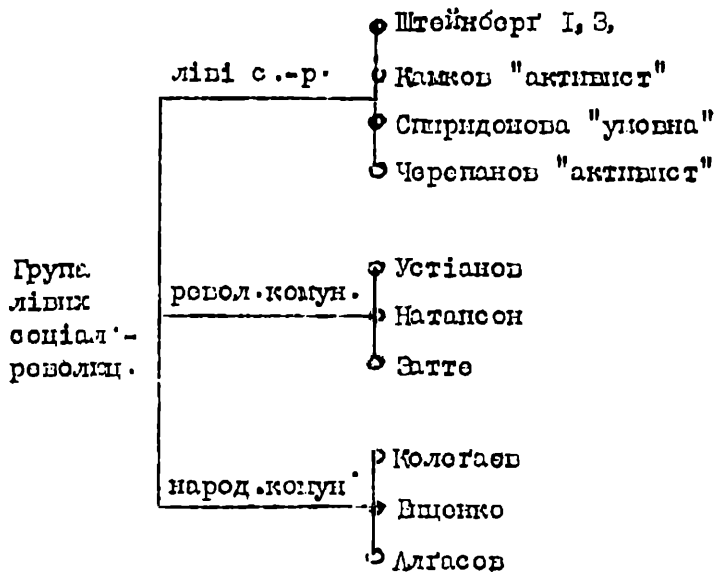
/І/ Кириця Юхим, український громадський діяч і педагог, член Трудового Конгресу, 1917-18 р. подільський губ. комісар освіти, 1918 - листопад товариш міні.освіти. Розстріляний большевиками 1919 р.

Есеро́сійський спосіб думання правих с-р вважає за пережиток, атавістичне з'явлення рос. централізму.

Розповів про стан партії лівих есерів і намалював таке генеалогічне дерево:

Група правих соціалістів-революціонерів: Керенський - Алексєєв...

Група центральних соціал-революціонерів: Зензінов...

Большевики...

Група Черепанова була арештована і при переїзді до Катеринбургу по шляху "отруїлась рибон".

Група Камков-Спіридонова через хворобу цих двох ослабла, а тому Штейнберг зробив "перерот" в Ц.К. і керує нині.

Партія зникла, розпоросилась. Камков казав жінці Черепанова, що всі тужать за єдністю партії.

По обіді і ввечері були кубанці Безкровний і Сулятицький. Розповідали про свої днурішні справи. Характеризували Макаренка /кубанського/. Був ший учитель, по фаху приватний повірений. Міститься на голові їхнього уряду замість Іваніса, котрий заключив був якусь умову з Врангелем, а потім розір-

вав. Вони дуже обурені проти претензій Макаренка і стоять за збереження уряду. Їх меншість, за Макаренка більшість. Всю справу передано на рішення Віча, голова їх парламенту. На Луганні є 15.000 кубанських козаків. Там зформовано якийсь "уряд" /20 членів Ради, до яких вибрано ще стільки, що разом 97 - це ніби виїшла "Кубанська Рада". Головою якийсь Скопцов.

Кубанське населення політично представляє три напрямки: соборно-українців, автохтонів /козаків/ і лінеїців /москалів/. Ці напрямки борються, тому нема єдності в політиці.

Маять бачитися з Чорномор'я. Зензінов сьогодні приєднав свого брата щоб узгодитися про побачення...

8 лютого 1921.

Дюра нічого цікавого. Поречитав коректу 8 і 9 аркушів своєї книги /Революційний соціалізм на Україні/, яку вже всю зложено - закінчено 1 лютого 1921. Надруковано вже 2, 3, 4, 5, 6, 7 аркуші. Йде перша коректа. Я читатиму другу. Бадан приніс цікавих книжок - Політичну економію Богданова і інші. Написав листа до д-р Ф.Адлера в справі України. Розсилаємо "листа" в Україну окрізь, де можна.

9 лютого.

Сьогодні у "Воля Росії" надруковано проєкт економічної програми рос. соц-реп.

Ідуть також замітки на програмові теми. Виправляю неможливу стилізацію Листа товаришів в російському перекладі...

11 лютого.

Вчора одержав листа від Ісавича. Пише, що не вважає себе представником партії після того, як у ній зайшла зміна відносин. Тримається окремо від 3.Делегації.

Раділись і прийняли постанову про влаштування свята Шевченка. Ізжливі реферати: 1. Шевченко і самостійна Україна. 2. Соціально-політичний світогляд Шевченка. 3. Шевченко і національна справа. 4. Шевченко, як творча індивідуальність. 5. Погляд Шевченка на українську історію.

Рішено запросити до участі В.К.Винниченка.

Забігав Краковецький за газетами. Обережний чоловік. Живлюється передчуттям упадку Росії. Казав, що Гілерсон тримається дулки, що III Інтернаціонал сам собі шкодить. Я нічого не бачу впереді. Виходу для них нема. Сьогодні газети принесли, що на багатьох залізницях в Росії рух сплився.

13 лютого.

Вчора одержав чотири аркуші коректури /включно 208 стор./. Не подобається. Багато треба змінювати, але годі...

Вчора прийшов з Відня Ржепелський. Григорій раніш поїхав до Тарнова. Переказує, що Жуковський розпускає похвали проти мене за "Заплатання" в "Новій Доби"! Вони думають ніби то моя інспірація - пошляються. Другу неправду розпускає про мене М.Ковалевський, ніби я одержав 100.000 нім.марок і 10.000 австр. корон на культурно-прос. працю, а й досі не представив звіту! Очевидно Макаренко, член Директорії, не говорить що я тих грошей не одержав, а що вони пірнули в кишеню Жуковського, то знають всі в Празі... Суцільно і гідко...

Сьогодні прочитав нарис Зензінова про перебування в Якутщині. Цікаво: яка же там тьма й недоля є на світі!...

14. II.

Вчора вістку принесено, що Голубович іде під суд Револуційного Трибуналу, головою якого Шульський /бувш. член Центральної Ради/, обшпугує Скрипник, обороняє здається Шепкін. Був у Кубанців. Вони мали розмову з Черновим, який заявив те саме їм що й нам. Ні відкіль ніяких відомостей.

15 лютого.

Лист від В.К.Винниченка. Згоден на всі доцільні засоби. Увечері бачився з Краковецьким - звичайна московська нахаба. Враження погане. Перечитую "Листа" з України і знов бачу, що виходу нема. Москва - з в і р м о с к о в с ь к и й, а не класовий. Не раз повторюється, що історія йде по старому шляху. Нові слова, старий зміст. Ні відкіль ніяких звісток. В.К.Винниченко переїздить на життя до Німеччини.

Увечері був у кубанців, що кликали на скролку вечерю. Вони виїзять хто куда. Їхній Віч відсунув рішення справи на I - 2 місяці, після нарад в Тифлісі, куди він виїздить. Центром балачок - "інтриги М-ка". Відні люди, бояться скандалу, а той експloatує цей "страх скандалу". Шраг пише з Берліну, що не діждався Б-ха, не міг сам поїхати до Риги, і виїздить до дому, через Нассау, через те в Прагу не заїде. Книж - ки буде мені первисьлати С.П-ч./Вікул.С.З./.

Переказують тут, що підчас конференції Грушевський говорив приватно Витовницько - му /з укр. кісії/ про необхідність єдиного національного фронту. Шраг пише, що Шульський передав через К-кого пропозицію приїхати для культурної/але не політичної/

праці на Україну. Може з собою взяти дули 20 для цієї праці...

"Це все ж таки щось нове" пише Шраг!

20 лютого.

Сьогодні докінчив свій склад про земельну справу в Галичині. Завтра поїду до В. К. Вишниченка. Москва заклопотана становищем України, котра рішуче не приймає московського режиму. Повстання на Україні продовжуються. Відна Україна! Коли настане той крапий час, що ми будемо спокійно працювати для нашої культури?

25 лютого.

В понеділок - вівторок /21 - 22.II./ був у Карльсбаді. Бачився з Володимиром Кіриловичем, який іміж іншим шипи дияли переїздить до Берліну на життя. Розмовляли багато про Україну.

Вчора Івотковський розповідав про авантюру якогось українського старшини Сосенка чи Сесленка, що ходє з непевними пропозиціями.

Сьогодні розмовляв з Нечаєм, який розповідав про заходи Бочковського, щоб перешкодити Кубанському урядові /а зглядно Іванисові/ побачитись з чеським урядом. Міка - ренко працює! Іваніс ніби "денікінець", або як інакше кажеться "брангелівець". Міка - ренко від торік у Відні агітацію за порозуміння з Брангелем, а тепер правдивіший "ес - ер"! Чудеса в решеті...

Комедіанство Петлюри і Петрушенча продовжується...

28 лютого.

Вчора були збори групи, де я реферовав розмови з Черновим і Вишниченком і інше. Наближаються фатальні події весною, в літку чи в осені.

Вчора одержав "офіційного" листа від Чечеля в справі надрукування уривок з "Листа з України" у віденській "Волі" Дивно, як бракує почуття такту віденським товаришам.

10 березня 1921.

В Росії події. Кронштадт повстав. В Петрограді і Москві були розрухи. Робітничтво далі не може зносити режиму тиранства. Всіх б'є пропасниця. До Праги залетівся з таємними намірами Жуковський. Говорив гучности Харусеві, який доложив про це зборам. Постановлено офіційально запитати З.Делегацию про це і прохати партійного суду над ним. Жуковський бігав до Нечаєва з якимись "пропозиціями" паспортного типу. Казав, що їде на Прикарпаття. А Кр-жу казав, що їдуть на "культурну" працю. Прохав про влаштування його побачення з "доктором" /Гілерсоном/. Видно, що прокладають шлях.

"Нова Дрба" помістила їдку статтю проти Грушевського і його товаришів. А в останньому числі проти проти Христюка. Жорстоко вигідно. Висилаю листа до О.Кобиланської.

16 березня.

Вчора був російський мітинг, на якому говорили Зензинов, Лебедев і чехи: Давід і Кльофач.

Вчора я розмовляв з д-ром Г і р с о ю, заступником Міністра Закордонних справ. Тема розмови - відношення чехів до "Східньої проблеми". Д-р Гірса був літ з 20 на Україні. Він говорить українською селянською мовою. Їхня політика - не втручання у внутрішні справи. Вихід для Чехії - на Схід. Тому потрібні стосунки. Поміч з їх боку для економічного відродження можлива. Говорити конкретно можемо. Зворушливо дякував Україну за підтримку їх легіонів і за 43 школи в чеських колоніях. "Ціх двох

фактів забути не можна". Знає добре Винниченка. Мене знає по Центральній Раді і взагалі. Висловлюється дуже обережно. Українські змагання "толерує", визнає їх природність і законність. За Брест-Літовський мир ніхто з чехів не може жадного докору кинути українцям". Я вказав на "Ческе Слово", "Народні Новини", "Народні Листи" і газету Модрачка, і висловив свою анти-польську думку і в зв'язку з цим дії незначиння Петлюри.

Розмова тяглась 4 години. "Розуміється наша зустріч не остання". Ми матимемо змогу говорити ще докладніше. О, так...

Становище Чехії політично важке: оточена ворогами!

25 березня 1921.

Позавчора приїхав з Тарнова М.Харусь і привіз велику кореспонденцію, від товаришів і знайомих: Постанови конференції, листи, дописи.

Цікавий лист Ченстоховської групи до Грушевського - цілий акт обвинувачення проти "віденської опозиції". Видно, що Грушевський писав багато листів і обвинувачував нас /празьку групу/. Цікаві заходи! Жуковський в Празі в студентській громаді, в Ліберці - таборони полонених дав по 3000 корон з "фонду Грушевського". Тепер в громаді роздають в неділю по 2 широкки і шпатель ковбаси з "фонду Грушевського"...

В.К.Винниченко писав якось, що ніби їхній ЦК /ЦК УКП на Україні С.З./ висловився проти діяльності Закордонної Групи як "контр-революційної". Вони думають тому розпустити групу і закрити "Нову Добу". Він має піддатися тільки літературній праці! Я написав, що це недопустима слабкість, треба працю продовжувати.

Крик одчаю, розпуки і божевілля несеться з України. Гибель народу всього не можлива, отже буде боротьба з режимом.

30 березня.

Вчора збори групи. Дивовижний лист Чечеля в справі розповсюдження "Листа" і Жуковського. Одкриваються і нахабничать. Обвинувачують Кондрашенка і мене. Ставлять справу д і с ц і п л і н а р н о: будуть оскаржувати перед ЦК на Україні... Висніжують лист ченстоховців "Не руйнуйте партії". Упадок Кронштадту має вплив.

6 квітня 1921.

Жуковський в Ризі на переговорах про... що? Відні люди. Набрал рекомендацій з Праги і Відня від "совітчиків".

Вчора Чечель писав, що вони "проти" всяких мітингів і протестів в справі русько-польського миру.

Вчора виявився цілком скандал з "Прагер Прессе": видає фіктивні акції Спільки "Орбіс", там і Стівін с-д. фактично - міністр закордонних справ Бенаш. Основний капітал 15 мільйонів корон чеських. Один з редакторів Якобсон, жид з совітської Гілерсона. Є співробітники комуністи. "Орган порозуміння з Росією".

8 квітня.

Вчора одержав листа від Григорієва. УПС-Р оповіщена по-за законом, про що в Прокурові розвішено плакати. Повстанський рух великий, шириться. Петренко від ЦК їде до Відня. Більшість укр. соц.-рев. бореться проти большевицько-московського режиму.

28.IV. Захворав т. Лях.

25-26.IV. Був тут Мазепа і Феденко. Говорили багато про ситуацію. Він стоїть очевидно на активізмі і за "демократію" з усім її внутрішнім змістом і капіталізмом.

Далі буде.

С.Зеркаль.

МИНУЛІСТЬ І МАЙБУТНІСТЬ УКРАЇНИ.

Продовження.

III. Деклярація лівої частини Центральної течії УПСР:

- "І. Конгрес Трудового Народу України, заслухавши справоздання Директорії і Ради Народніх Міністрів, прийняв їх до відома і виконує Директорію подяку за організацію і переведення повстання.
2. Доручає теперішній Раді Народніх Міністрів вести далі справи, доки буде сформований новий кабінет.
3. Для продовження діяльності Трудового Конгресу утворюється Малий Конгрес по пропорції І на 15 повного Конгресу, то значить з 41 члена; Малому Конгресу доручається скликати повне Зібрання Конгресу при найближчій можливості, а до того часу Трудовий Конгрес передає всі права верхньої влади цю Малу Конгресові.
4. Порядкування місцевими справами в межах Галичини, Буковини та Угорської України Трудовий Конгрес залишає місцевим органам демократично сконструованої влади.
5. До українських організацій, які підняли боротьбу проти Директорії, Трудовий Конгрес звертається з закликом до порозуміння з нею, до залишення цієї боротьби і до спільної оборони Української Народньої Республіки від зовнішніх імперіалістичних і внутрішніх контрреволюційних замахів.
6. Приймаючи владу від Директорії, Трудовий Конгрес негайно приступає до формування органів колективної влади на трудових принципах, згідно з деклярацією фракції УПСР ц.т., виголошеною на Конгресі".

"Точки цієї резолюції про уступлення Директорії, про організацію трудових рад на місцях, як органи влади, і про необхідність порозуміння з лівицею української демократії /Щоб з УПСР-боротьбісти і УСДРП-незалежники. С.З./ вишлись для лівиці Конгресу за дуже компромісними і невизначеними, а для правих - "большевицькими", і тому резолюція не зібрала більшості голосів". /П.Христюк, том IV, стор. 66/.

IV. Деклярація Української Соціально-Демократичної Робітничої Партії - офіційної, підтримана правою частиною Центральної течії УПСР:

"Конгрес Трудового Народу України, вислухавши справоздання Директорії та її міністерства і беручи на увагу заяву Директорії про її готовість скласти свої уповноваження, постановив:

1. Висловити своє повне довіря і подяку Директорії за її велику роботу для звільнення українського народу від пансько-гетьманської влади.
 2. Зважаючи на загрожуюче внутрішнє і зовнішнє положення нашої Республіки, засідання свої припинити, виділивши зі свого складу комісію з законопідготовчими і контрольными функціями, які мають розробити законопроекти для слідуючої сесії Трудового Конгресу, а також допомагати правительству в оздоровленні адміністративного апарату всієї республіки від контрреволюційних і антидержавних елементів. Повинні бути утворені комісії:
1. по обороні держави;	2. Земельна,
3. бюджетова,	4. закордонних справ,
5. харчових справ,	і 6. культурно-освітня.

Загальний склад комісії укладається шляхом виборів після пропорціонального представництва від всіх фракцій Конгресу, по рахунку: І представник на 15 членів Конгресу. Поділ по окремих комісіях і вироблення порядку робіт встановлюється на спільних зборах всіх обраних до комісії депутатів.

3. З огляду на небезпечний військовий час доручити владі і оборону краю Директорії УНР, яка, доповнена представником од Наддністрянської України, до слідуєчої сесії Трудового Конгресу має бути верховною властю і видавати закони, необхідні для оборони для оборони Республіки, при чім ці закони передаються на затвердження найближчій сесії Трудового Конгресу.
Виконавча влада УНР належить Раді Міністрів, котра складається Директорією і в часі першої сесії Конгресу відповідає перед Директорією.
4. Доручити президії Трудового Конгресу в порозумінню з Директорією в найближчий час, коли явиться змога нормальної роботи, скликати слідуєчу сесію Трудового Конгресу України.
5. Конгрес Трудового Народу України стоїть проти організації робітничої диктатури і висловлюється за демократичний лад на Україні. В цілях закріплення демократичного ладу, правительство УНР разом з комісіями має підготувати закон для виборів всенародного парламенту Великої Соборної Української Республіки.
6. На основі всенароднього голосування, мають бути скликані нові органи влади на місцях, а до того місцева власть, в інтересах національної оборони, повинна належати довіренні правительства УНР - комісарам, які повинні працювати в контакті і під контролем місцевих трудових рад, обраних пропорціонально від селян і робітників.
7. У відношенню до захватів української території військом держав Антанти, арміями совітськими, польськими, дошськими, добровольчеськими та румунськими, Конгрес Трудового Народу України заявляє свій рішучий протест проти замахів на цілість, самостійність і незалежність Української Народньої Республіки. Український народ хоче бути нейтральним і в дружніх відносинах з усіма іншими народами, але він не потерпить, щоб яка б не було держава накидала збройною силою свою волю українському народові.
8. З приводу своїх постанов Конгрес Трудового Народу України видає свій Універсал до українського народу і ноту до народів всього світу"

Ця декларація зібрала більшість голосів і тому була прийнята Трудовим Конгресом. На знак непогодження і протесту ліві угруповання соціалістичні склали до Президії Конгресу наступну заяву:

"Не визнаючи з самого початку правомочности Конгресу, що було зазначено нами в деклараціях, ми бачили своє завдання лише в тому, аби з трибуни Конгресу оголосити від імені трудового селянства та пролетаріату, що боряться за соціалізм, за владу рад. Це завдання за два дні праці Конгресу виконано. З другого боку, з декларацій фракцій, які складають більшість Конгресу, видно, що
1. Конгрес цілком ухвалює політику Директорії, котра веде боротьбу проти революційних мас,

2. Конгрес ухвалює війну з Совітською Росією і згоду з імперіалістичними урядами Антанти, прикриваючись нашковою нейтралітету.

Уряд, що скликав цей Конгрес на непевних підставах при умовах репресій проти революційно-соціалістичних партій, досяг своєї цілі, здобувши покірну більшість. Ми ще раз заявляємо, що цей Конгрес не має права говорити від імені трудових мас України. Виконуючи наказ своїх виборців, зазначені вище фракції залишають Конгрес і складають з себе всяку відповідальність за постанови Конгресу та за їх наслідки". /П.Христюк, IV том, стор. 66-67/.

Цю заяву склали такі ліві соціалістичні групи: УСДРП - незалежники, УПСР - ліва

/боротьби/, соціалісти-революціонери інтернаціоналісти і жидівська соціалістична партія "Бунд", і ^пголосовання декларації-резолуції ці групи участи не брали.

Другий учасник Трудового Конгресу, І.Мазепа подає такі відомості з перебігу праць Трудового Конгресу:

"...на міжфракційній нараді членів Трудового Конгресу вирішено ніяких дискусій з приводу вислужаних звідомлень представників Директорії і уряду не робити, а обмежитися лише вислужанням декларацій всіх фракцій і після того відбутися останнє пленарне засідання Конгресу для ухвали постанов.

Це був найкритичніший момент в нарадах Конгресу. Перед тим як розійтися, Конгрес мусів сказати своє слово щодо напрямку дальшої української боротьби. Тим часом найбільша фракція Конгресу, Селянська Спілка разом з есерами, залишалася парализована своїми внутрішніми суперечками ще в більшій мірі, ніж це було на початку Конгресових нарад. Інші українські фракції також не виявляли потрібної ініціативи й активності.

В цих умовах 40 членів фракція українських соц.демократів відіграла провідну роль на Конгресі. За її пропозицією пішла переважна більшість Конгресу. Додатний вплив на хід конгресових нарад мали делегати з Галичини: вони не були заражені поширеними тоді софітофільськими настроями і ціл улегшували створити протибільшовицьку більшість. Але галицьким делегатам було тяжко розбиратися в тодішніх надзвичайно складних відносинах на Великій Україні. Тому вони не могли стати політично організуючим осередком на Конгресі. Такий осередок міг утворитися лише серед самих наддніпрянців....

Пригадую, як останні два дні конгресових нарад мені і П.Феденкові, що був також членом Трудового Конгресу від Катеринославщини, майже не доводилось виходити з галерії оперного театру, де відбувався Конгрес, працюючи там над виготовленням проектів універсалу, закону про форму влади на Україні та інших постанов Конгресу, фактичний редактором яких був П.Феденко.

Всі ці проекти на останньому засіданні Конгресу, 28 січня 1919 р. зібрали переважну більшість голосів, бо крім делегатів від західних українських земель, значна частина фракції есерів /УПСР - центральна течія, права група.С.З./ і Сел.Спілки /так само права група.С.З./ ще перед голосуванням приєдналася до позиції, яку прийняла фракція українських соціаль-демократів." /І.Мазепа, том I, стор.93-94/.

Крім вище зазначених декларацій на Трудовому Конгресі були заслухані ще декларації від таких партій і груп: Українських Соціалістів-Федералістів /читав Лещенко/, Українських Самоствірників-Соціалістів /читав Мацик/, Фракції залізничників і поштовиків /читав Косенко/, Фракції Наддністрянської України /читав Старух/ Російських соц.революціонерів і Російських соц.демократів.

Але при голосуванні ці пропозиції зібрали дуже мало голосів, а Наддністрянці, як відомо голосували за пропозицію УСДРП-офіційної, цебто за пропозицію Мазепи-Феденка. "Конгрес ухвалив окремий Універсал до українського народу та ноту до народів усього світу.

Після виборів до комісії і після заяви Винниченка, що Директорія "свято виконає доручену справу", Конгрес розійшовся". /І.Мазепа, I, ст.95/.

Виданий Трудовим Конгресом Універсал нічим не відрізнявся від декларації УСДРП - офіційної, зніст залишався той самий, тільки скорочено і переставлені пункти не в таким порядкові як декларації та вставлена фраза про "передачу землі без викупу трудовому народові", який тої землі ніколи не одержав, а законодавці і виконавці "власти" покотилися в вагонах на захід, орієнтуючись не на власний нарід, тільки на Антанту та її сателітів: Польщу, Румунію і денікінцями. Ця орієнтація скоро привела до укладу армії, реакційності більшості членів Директорії та Ради Народніх Міністрів, політично-партійний склад відомий нам з попередніх уступів цієї праці.

Активний учасник і ознайомлений зі всіма закулісними акціями політичних партій на Трудовому Конгресі, Павло Христюк, так характеризує перебіг і вилід нарад Конгресу: "Стероризований отаманщиною, позбавлений можливості спокійної праці наближаючимся до Києва фронтом, Трудовий Конгрес підписав собі 28 січня /1919/ смертний вирок... резолюцією, запропонованою С.Бачинським, від українських соціально-демократів /офіційних і частини фракції українських соціалістів-революціонерів центральної течії/ правої групи/".

"Таким чином, взятий Директорією з отаманами курс ліквідації революції й ідеї диктатури працюючих було отверджено працшею Конгресу. Українську Республіку мала возглавляти й далі скомпромітована в край Директорія, а після - Установчі Збори, обрані "всенародним голосуванням". Влада на кіюнях мала намахати і далі не менш скомпромітованими отаманами і комісарам /призначуваними міністерством внутрішніх справ, С.З./, а після - демократичними органами самоврядування. Утворені в процесі революції трудові ради на місцях мали залишитись тільки в силу необхідности, як тимчасові революційні органи з неясними контролюючими функціями; ради робітничих депутатів, очевидно, повинні були бути просто розігнані, як символ засудженої Конгресом "робітничої диктатури". В зовнішній політиці ухвалювалась і на далі політика директоріанського нейтралітету. А що то був за "нейтралітет", не було вже ніякого сумніву... Та й сама Директорія вже не ховалась з цим, а українські соціально-демократи/офіц.С.З./, ті самі, що так в резолюції Конгресу так "задиркувало" виступали проти імперіалістичної Антанти, спокійно приймали до уваги доклад Військового Міністра, от. Грекова, Конгресові про зроблені вже з Антантою умови, після яких між ними відступалося Антанті все Чорноморське Побережжя /І/ "в стратегічних цілях союзників".

Наближення совітського війська до Києва не дало змоги продовжити далі цю іділію єднання "народу з верховною владою". Конгрес припинив свою роботу, не встигши перейти до інших точок порядку денного. Розпочато евакуацію Києва.

Так насміялася доля над Трудовим Конгресом. Конгрес відбувся, але того Конгресу, про який шла мова в дні революційного піднесення робітничче-селянських мас проти гетьманщини, Конгресу пролетаріату і революційного селянства не було".

/П.Христюк, том IV, стор. 66, 67, 68/.

Для повноти розгляду і дальнішого висновку треба ще вказати на два "зовсім дрібних" факти:

І. В дні 10-12 січня 1919 р. відбувся VI Конгрес УСДРП, на якому сталося дві важких подій: а/ злучилися в одну партію Наддніпрянська УСДРП і Наддністрянська УСДРП в одну партію під назвою УСДРП; б/ УСДРП остаточно поділилася на дві групи, що оформилися в окремі самостійні партії: УСДРП - офіційна і УСДРП - незалежники. До ЦК УСДРП-офіційної обрано таких осіб:

1/ І.Мазеу, 2/ П.Феденка, 3/ І.Романченко, 4/ П.Бензя, 5/ С.Вікула, 6/ І.Порна, 7/ М.Бремівва, 8/ Й.Гермайзе, 9/ М.Вухановського, 10/ А.Литвиненка, 11/ М.Ковалького і 12/ Г.Третяка. Кандидатами до ЦК обрано: 1/ В.Винищенка, 2/ В.Чехівського, 3/ Б.Матяшенка, 4/ П.Лідушка, 5/ Д.Антоновича, 6/ М.Шадлуна і 7/ В.Мазуренка.

/І/ На засіданні Трудового Конгресу 25 січня отам. Греков говорив: "Після переговорів між з командуванням антантського війська в Одесі представники Антанти запропонували нам такі умови: 1. Зняти блокаду з Одеси, бо одеська людність голодує. 2. Відновити залізничну комунікацію по лінії Київ - Одеса. 3/ Дати змогу встановити зв'язок між різними групами війська Антанти на півдні України, для чого потрібно передати Антанті для експлуатації залізницю Аерман - Одеса - Миколаїв... Директорія затвердила ці пункти переговорів". Співяючись окремо на передачі Антанті залізницю, Військовий Міністр от. Греков пояснив, що то "є передача Антанті не залізницю, а лише права користування нею у військових цілях.

"Провід партії фактично перейшов до "катеринославців"/Мазепи, Феденка, Романченка/ разом з Вікулом, Шадлуном і представниками від екікутиви української соц.-дем.партії Галичини - С.Вітиком і О.Безпалком"... /І.Мазепа, том I, стор. 81-82/.

УСДРП-незалежну зарепрезентували такі особи: М.Ткаченко, А.Пісоцький, М.Лвдієнко, Ю. Мазуренко, Зіновів, М.Драгомирецький і інші.

II.Українська Партія Соціалістів-Револуціонерів розбилася на 3 самостійних партії ще на своєму IV конгресі в днях 13-16 травня 1918 року на такі групи:

Ліва /боротьбисти/ проти Центральної Ради з таким складом Центрального Комітету: Михайличенко, А.Приходько, Сланський, Полоз і Шумський.

Центр за Центральну Раду і соціальну революцію з таким складом Центрального Вора: М.Шаповал, Н.Григорієв, І.Лизанівський, Петренко, Янко.

Права за Центральну Раду і парламентаризм з таким складом Тимчасовим Організаційним Комітетом: Ковалевський, Голубович, Жуковський, Чечель, Шраг, Салтан, Христук.

В працях Трудового Конгресу приймали участь тільки УПСР-центр і УПСР-ліві/боротьбисти/, праві організовано не виступали, тільки як окремі особи з правим переконанням УПСР.

28 січня 1918 року, після нарад Трудового Конгресу відбулася Конференція УПСР-центру, на якій обрано Центральний Комітет в такому складі: Лизанівський, Петренко, Ілюколайчук, Любинський, Степаненко, Одріна, Часник, Шадилів і кандидатом Голубович. /"Вільна Спілка", Прага, Збірник 3, 1927-1929/.

Для кращого зрозуміння тодішніх відносин, дозволимо собі тут зачитувати погляди одного з активних революційних діячів української революції, Микити Шаповала:

"Трудовий Конгрес зібрався 22 січня і в цей день святочно переведена була злука західних земель в одній Соборній Українській Народній Республіці. Це сталося на бажання всього народу! Після розбиття Австро-Угорщини дістали змогу наші західні землі самоозначитися державно: І листопаду 1918 р. українські війська у Львові зробили переворот і влада перейшла в українські руки. Утворилася там Українська Національна Рада з українців-депутатів до був.австр. парламенту і крайових соймів /галицького і буковинського/, з представників трьох партій /націонал-демократів, радикалів і соціал-демократів/ та "кооптованих" приватних осіб. На жаль, на Західних Землях владу не було створено шляхом вибору від народу в цей новий час: ні селян, ні робітників, ні воєків не спитали галицькі і буковинські політики..... Перехід же влади до старих австрійських, в більшості реакційних політиків, спричинився до того, що широкі маси були усунені від участі в громадському будівництві - це раз, а друге - що галицько-українська політика була реакційною і стояла в повній суперечності з політикою революційної влади на Великій Україні. Потім ця обставина стала фатальною для всеукраїнської революції.

Під впливом ширших народніх мас Національна Рада постановила 3 січня 1919 року про злуку і вирядила до Львова велику делегацію. 22 січня на Софійській площі в присутності війська і десятків тисяч народу було святочно злуку проголошено універсалом /директорії/. Одначе, ця злука була більш теоретично-юридичною, ніж фактичною, бо галицький Державний Секретаріат уперто стояв на тім, що лише на спільних Всеукраїнських Установчих Зборах буде остаточно установлено закон про форми включення західних земель в одну державну систему і організацію єдиної влади, а до того Західна Область УНР мусила-б бути цілком незалежною в своїм існуванні. На жаль, Директорія згодилась на подібну "злуку", а з того потім виникли необчислимі нещасть для українського народу. Д в а є в л а с т я - це найбільший ворог всякої єдності, а в злучі 22 січня двовладдя на одній українській землі було проголошено офіційно.

Помимо цього проголошення злуки було великою подією, що мала морально-політичне значіння.

Другою великою подією, було проголошення нових законів: закону про ліси 7 січня і закону про землю 8 січня. Почуваю себе й досі гордим і щасливим, що на мою долю припала велика честь виробляти ці закони, як прийняті нашою Радою Міністрів, так і ухвалені Директорією і згодом одноголосно стверджені Трудовим Конгресом України. Ці закони касували право приватної власності на всі землі без викупу, непорушними закон залишав тільки трудову селянську власність вище 15 десятин /16 1/2 гектарів/. Користування землею закон визнавав приватно-індивідуальне, але давав великий простір для добровільної колективізації в сільському господарстві. Ці закони, як показало життя, були найбільш відповідні до інтересів трудових мас.

Працювала відновлена Українська Народня Республіка напружено. Боротьба проти різних гетьманців і різних російських "добровільческих" військових груп вже закінчувалася на кордонах України. Вся Україна була звільнена від німецьких і всяких контр-революційних сил; правительство протягом короткого часу оповістило багато законів нової трудової України; всі ми, все, що було свідомого і революційного в українського народу починали вірити, що на цей раз Україна вийде з тяжкої ситуації і може таки перед світом стане скріпленою.

Але під нашу Республіку вже підкопувався давній ворог, що несподівано розпочав війну проти України, кинувши на неї сотні тисяч регулярного війська. Це був старий - ворог - большевицька М о с к в а.

Доки була гетьманщина і німці, большевики не наступали на державу поміщиків і буржуазії. Із 23 травня аж до повалення вели з гетьманщиною переговори /Раковський і Мануїльський/, визнавали гетьманський уряд, але як лише відновилась УНР на чолі з соціалістами - Москва трівижно заворушилась: вона не любить, коли на Україні приходять до влади українці та ще й соціалісти. З Москвини посунули регулярні війська двома напрямками: Ворожба - Суми - Харків і Гомель - Чернігів - Київ....

Але у відношенні війни з Москвою українська політика розколалася. Частина військових начальників взагалі була проти всякого порозуміння з Москвою, а навпаки за порозуміння з Антантою і за війну проти большевиків, навіть взагалі проти соціальної революції. Всякі українські умірковані /власне дрібно-буржуазні/ політики гнули туди-ж. Український рух взагалі складався з двох головних течій: соціально-революційної /УПСР і УСДРП/ і буржуазно-демократичної /УПСФ, УПСБ і всякі безпартійні патріоти/. Так от власне ці дві течії, завжди боролися між собою. Коли була гетьманщина, то буржуазно-демократична течія навіть готова була піти на співробітництво з гетьманщиною, але-ж коли ця пішла уперто проти всього українського, то наші буржуазні демократи "революціонізувалися" і почасти навіть підпірали наше повстання, впливали в систему УНР. Але як наша революція перемогла, а Москва почала нахрпом лізти на Україну, то наша буржуазна демократія стала рішуче проти всяких спроб трудової демократії /УПСР і УСДРП/.

Після одправки ноти 9 січня і крутіської відповіді Москви заклотіла ще більше та буржуазна демократія і почала доводити, що Європа ніколи не визнає УНР, коли уряд порозуміється з Москвою. Навпаки, мовляв, треба довести Європі, що ми не большевики і тоді все буде гаразд.

В цей час в Одесі було добровільне російське військо і підпльивали пароплави з антантськими військами, на західній границі на Волині посунули поляки - здавалось, що Європа йде грізною силою. Це підбадьорувало нашу буржуазну демократію, а нас гнобило ще більш те, що Москва своїм наступом і крутіством якраз підогріває наших правих і ослаблює наші позиції.

В такій атмосфері зросли протибольшевицькі впливи й в Директорії, так що 16 січня /1919/ не дождавшись від своєї делегації звісток з Москви, Директорія оповістила, що на Україні стан війни з Москвою. Всі спроби знайти шлях до примирення розвіялись дарма. Війна була на Україні.

Наше правительство відчуло, що з Антантою піти не може і тому вже 1-го лютого було передірішено піти на демісію. Партія УПСР своїх представників рішила з уряду відкликати.

Далі буде.

ДУМКА ЛЕМКА ПРО ЛЕМКІВЩИНУ.

Шовіністично - комуністичний уряд Польщі устами свого міністра відповідав на з'їзді Українців у Варшаві, скликанім в червні м-ці 1956 р., що не всі можуть повернути - ся у свою Батьківщину, "бо з цієї тепер було б більше клопоту, як при виселенні".

Маємо знаменитий доказ, що ляхи є шовіністи й імперіялісти, незалежно від їх партійного забарвлення. Вони мріють про втрачені, зніщені по 900 роках землі, на яких перед останньою війною жило коло 12 мільйонів німців, а нам українцям - Лемкам, по 470 річному пануванню тих же самих ляхів, не хотять визнати старих історичних границь на Вислі і жити по братськи. Вперлися та й зазіхають не тільки до колишніх своїх земель, які Німеччина тримала, але й до наших предківських, що на протязі кількох століть по- неволювали й експлуатували: землю і населення.

Більше як 250.000 українців - лемків жило у прагідній північній Лемківщині /Захід- ня частина Галичини/ до наших приятих днів, до кінця другої світової війни, до 1946 року. Ці польські заїди у не-людяний спосіб почали всі заходи і способи вживати тіль- ки на те, щоби позбутися історично-правного автохтонного господаря українця - лемка з його рідної землі Лемківщини. Переможці в другій світовій війні, яким справа укра- їнської землі і українського люду найменше боліла, або й зовсім їх не торкалася, по- годилися поділити нашу землю і віддали цю частину Української землі Полякам. Україн- ці, які найбільш лиха і терпіння зазнавали в обох війнах останніх, зацікавлені матеріаль- ною і моральною винагородою, дістали даліше шпатування Української землі. Так західня частина України - Галичина дісталася Полякам в посідання, поділена проклятим Керзоно- Ялтинською границею. Насильник окупант, Польща, грабуючи нашу предківську землю, огра- буванням автохтонів Лемків зусього, і самих Лемків викинула з їх предківської землі, розкидавши їх на "відьмисаних" землях, далеко від рідного ґрунту.

Новітній польський імперіялізм і шовінізм доказав до чого він здібний: на 250.000 українського населення в теперішній Польщі немає ні одної української школи, ні одної української газети, і тільки в цім році дозволене організувати перші українські куль- турні організації і ті затруєні комуністичним світоглядом. Отак польські шовіністи - комуністи здійснюють гасло: "Пролетарі всіх країн єднайтеся!"

У Варшаві і на еміграції не хочуть зрозуміти, що скорше чи пізніше прийдеться їм не тільки забирати своїх "осадників" з насильно і не правно загарбаної української землі, а як хотять жити в мирі і спокою з сусідами Українцями, відійти на старі історичні границі: за р. Дунаєць і ріку Вислу. Старі Польські історичні границі між Одром і Вис- лою, ми їм ці границі бажаво мати там мирно по людськи жити і розвиватися, але з наших земель геть: Україна від правого берега Висли на схід, Польща від лівого бе- рега Висли на захід. Тільки в таких границях можуть мирно жити і як добрі сусіди на- живати.

Ми є переконані, що прийде ще час нового Богдана Хмельницького, який зажене усіх ляхів за ту Вислу /як по доброму сами не відійдуть/, як у давнині казав їм там тихо сидіти. Бо як ляхи були змушені забратися зі Східньої України за Хмеля, а в цю дру- гу світову війну з частини Західньої України, тобто зі Східньої Галичини-України, так заберуться вони і зі Західньої Галичини - Лемківщини, на захід за Вислу у свою Польщу. Так і повинно бути.

"Моцарство" Польщі минулося, а лях і по шкоді нічого доброго не навчився. Деякі по- ляки хотіли і хотять мати сусідом Москву, тепер її мають і мусять їздити на поклони не до Риму, тільки до Москви і слухати її приказів.

Коли б поляки прийшли до розуму та перестали мріяти про Львів, Вільно, Збруч і т. д., звернули добровільно Україні Лемківщину і всі загарбані від України землі, то ро- зушно зробили б: жити б в любові з нами і все було б по людському і Божому.

В.Ч-к.

Від Редакції: Розумні і цінні ради автора, але польський патологічний і шовіністичний імперіялізм був завжди перешкодою до мирного людського співжиття з сусідами.

через верх Карпат до м. Радна на річці Самосі, річкою Самосем до впади до ріки Тисою, рікою Тисою аж до впади з правого боку р.Задьви, далі р. Задьвою, горою Матрою, до р.Пило, річкою Пилом до Словачьких Крушногогор, Словачькими Крушногогорати, через Краля-ова Голя, Татрала, вододіл: р. Раба і р.Дунаєць до ріки Енсолю, рікою Енсолю аж до впади р.Вепра, звідси прямо на північ до Дрогочина на р.Вугу, р.Вугою і притокою Лукавель, звідси на схід до р.Ясельди, до р.Прип'яті, а далі як зазначає інж. Л.Виковський. Така границя Українських земель з X-XIII століть, часто окупована і порушувана ворогами сусідами: Польщею і Угорщиною.

Коли проти наших границь піднімають елемент наші сусіди, то це нас ніяк не дивує, це їх шовіністична і імперіалістична справа, а наше діло боронити нашу Батьківщину проти суєдних нападів правдою, правом і силою /про цей останній аргумент ніколи не забуваймо/. Це наш найоптимальніший обов'язок.

Інг.Л.Виковському можемо закинути не-достаточне знання наших границь, але не бачи-мо в його злої волі.

Інша справа з нападом проф.Л.Шанковського, одного з бутих визначних діячів бан-дерівської партії, уліста і одного з головних діячів УГВР-ади, проти інж.Л.Виковсь-кого. Людина, що займається активною політикою і є недавнім ініціатором польсько-ук-раїнського порозуміння та створення польсько-українського товариства, отже людина, що вживається з українського патріотичного суспільства і йде на "непередіршення" з Польськими.

Ось що пише проф.Л.Шанковський в журналі "Нові Дні" ч.55, 1954, ст.24-25, в листі до редакції:

"Коли ж мали Ви терпеливість прочитати таке довге вступне слово, то прийміть же тепер урочистий протест Вашого читача проти поміщення в 55 номері статті Л.Виков-ського: "Проблеми нашої географії"... - заявляю Вам рішуче: "Іду на Ви". Іду за-те, що Ви на сторінках наших "Нових Днів" помістили імперіалістичні бредні сумо-витих емігрантів, що мабуть від безділля не знають чого мають чіпатися і поють папір на те, щоб компромітувати українські визвольні змагання перед цілим світом". Ібо тут не повторюватися відомою до статті в "УГ" чиюла 7, 8, 9-1956 "Ликоманія".

Далі проф.Л.Шанковський продовжує:

"Друже Волиняк! Як це Ви могли зробити? Там тут кінчається все: здоровий глузд, то-лерантність до поглядів інакшесловачих, угорсько-східноук-прасовласних солід-дарність /пан проф.Л.Шанковський є уніат. С.Х./, випробування окільки може стер-піти Ваш читач. Як можна було, на сторінках нашого журналу, підняти такий антиук-раїнський, антидемократичний, антигуманний пасквіль?"...

Отже по логіці і культурному рівні п.проф.Шанківського виходить, що хто не йде на розмови з ворогами, хто не зрікається рідних земель в користь сусідів, хто шукає границь України і не дарує ворогам їх, хто студіює національні відносини України з сусідами і знаходить свої правдиві границі - той і не патріот, і не демократ, і не гуманний, і не соборник і т.д. а саме писання називає пасквілем! Як і належить справ-жньому християнському моралістичі. А ще далі проф.Шанковський бредить /живаю його термінологію/:

"Це така наруга, не тільки над усіма українцями, що впади за визволення своєї Ба-тьківщини, але наруга над усіма козаками... Смирнов Капказ, идет Виковський!... Тільки пробачте, шановний Редактор, але я до Вашої "виковської" метрополії не по-їду і залишусь в Америці".

Якже п.проф.Шанковський може полишити Америку, коли з півні є тут "УПА", "Воляча Ук-раїна", "УГВР-ада" та всі "Сибірські концлагері", зайняти вигідні і патріотичні позиції в "національних" барах, шинках і каварнях. А ще коли створить з своїми одно-думцями польсько-українське товариство з метою "бізнесом" - то не має рації повертати-ся на Україну, де може всього отатися. А далі п.проф.Шанковський вагає редакторові Волинякові і авторів Виковському:

"...Коли не матимете підтримки від свого українського народу, то цілком певно її

знайдете в Чужиних, Ошоловських, Керенських, Ніколаєвських і їм ще ність числа, по цей і той бік "залізної куртини"...

Нарешті п.проф.Шанковський кінчає висновком:

"Для мене немає найвищого суспільства, про майчіння п.Виковського, які знайшли таке тепле місце на сторінках "Нових Днів" дуже шкідливі для української визвольної справи. Вони компромітують перед чужинцями мету українських визвольних змагань, а зі спільників у визвольній боротьбі проти Москви роблять ящо не ворогів, то, принаймні, скептиків... Чужинець цілком вірно може подумати, що коли такі сміхотворні теорії вивчають "українські демократи", то які ж уже апетити мусять бути в українських націоналістів?"...

Далі п.проф.Шанківський займається пропагандою своїм партійним "націоналізмом" та своїм чистим "демократизмом", але це вже нас не цікавить і тому крапка.

Отож, українські демократи /чомусь автор наводить в знаках "---"/, соціалісти, монархісти, селяне, робітники і всі ті, що не належать тепер до "демократії" ОУН, не є націоналістами, бо справжнім націоналістом вважає себе в першу чергу проф.Шанковський, та ще ті, що приналежні до ОУН, УГВР, двійкарів і "волячої України" за океаном в барах і каварнях. Хто немає патенту від п.проф.Шанковського на націоналізм, той не може бути націоналістом а може й українцем. Знаменито!

Проф.Л.Шанковський не зайняв ніякого становища проти ляхоманів та орієнтальщиків, але щиро не любить тих, хто на перекір його польського непередвріщенства виступає та знайомить українську суспільність з границями України, якої нахаль не знає навіть наша перевчена і вчена "амбасадорська еліта" на еміграції.

Нам дуже болоче писати, що знайшлися в середовищі української еміграції "патріоти" які осмілюють, оклеветують і ганблять справжніх патріотів, які без "патенту" п.проф.Шанковського щиро люблять свою Батьківщину - Україну, за її боротьбу та шукають границі і недарують "за шпат гнилої ковбаси" своїм суоїдам - ворогам.

"Націоналісти" типу Шанковських справді роблять медвежу послугу українській визвольній боротьбі, осмілюють і обезчестюють її перед чужим світом та вневажать своїх. Кому з того користь? Кому олутите?

"Паганій той птах, що занечистує своє гніздо" - каже наша приказка!

Нашли "козаків" з Кубанщини писання п.проф.Л.Шанковського дуже сподобалося, вони йому гратуляють і тому передрукують його статтю-листа. "Демократів, солідарність і гуманізм" однаково розуміють як п.проф.Шанковський так і п.іжк. Вигдай, редактор "Казачья Мизнь". Ової своїх пізнали: одна думка, одна мета!

На цьому можна б закінчити, але кілька слів до біографії іжк.Л.Виковського. Редактор Ф. Г.Вигдай /чи Вгдай - так писався в УГА/, так характеризує іжк.Л.Виковського:

"...п.Л.Виковський нас не дивує, бох він є українцем "по професії"... Л.Виковський з батьків, дідів та прадідів родовитий поляк, ... Батьки Л.Виковського дуже поважні люди, які користали з належного їм шанунку, як з боку поляків, українців та інших".../"Казачья Мизнь", чис.42, 1956, ст.14/.

Але це вже справа самого іжк.Л.Виковського і ми до цього не вибираємо слова.
О.Хмелівський.

- : - : - : - : - : - : - : -

Петро Карманський

ГІМН РЕВОЛЮЦІОНЕРА.

Стоїмені ділою,
Злюгані тілою,
Носимо в собі духа нов грант.
Ми вапеклі вої,
Лицарі без зброї,
Наші гармати - оїрка й динаміт.

Нас катували,
Четвертували,
Нас розпинали не люди - лиси.
Кляті посіпаки,
Гончії собаки
Наші мостили до тюрми шляхи.

Дикі знущання
І катування
Серце нам ідло перелати шкертъ.
Годі вже ридати,
Милостині ядати -
Браття до зброї! Воля, або смерть!

Нас не розкають,
Не залаяють,
Хочби нам тіла жарили вогнем!
Видержали тортур
І казенятів цури -
Не опідлямоє; опити не зігнем!

Душу еддай:о -
Не забувай:о,
Що наші ниви лядовий топче драб!
Присягнім на мукки,
На жандармські буки
І на тортурн Ольги Бесараб!
/"Український Револуціонер" ч.7/12/ 28 липня 1927. Рік II. З.У.Н.Р.О./

НА КУБАНІ - ЗЕМЛІ УКРАЇНЬКІ.

...Ніколи Кубань не бачила такого страхіття, як у 1933 р., коли Москва створила штучний голод в Україні та в Північному Кавказі, щоб викорити голодом українців. Тоді на Кубані, в цьому найбагатшому краю, померли з голоду сотні тисяч людей, опустіли найбільші станиці. Про ці жахливі часи оповідала мені одна козачка із станиці Старокорсунської.

"На нашому кварталі у вихідному льоху, вовчиця вовчачити вилежала... Це страшно тоді було! Бур'яни поросли по вулицях і по дворах та такі, що й воронів не видно, хто лишиться живий, боявся воронів і здиґавілих собак.

Колись багатолюдні, багатіші, впорядковані, охайні й веселі станиці перетворилися на убогі, зруйновані, зарослі бур'янами руїни. Двори розгороджені, хати повалені. Людину рідко побачиш. На цілий квартал лишлося 2-3 господарі.

Після голоду 1933 р. станиці так і залишилися злидненими, спустошеними, схожими на цвинтарі. Деякі станиці були заселені переселенцями з Росії /читай Москвиті.Р./. До станиці Старокорсунської, напр., переселили західців із Ставропольщини. Ці советські "коадунки" захопили собі кращі господарства й подвір'я. Місцеве населення вони називали "розкуркуленими". Всі посади в колгоспах: голова, секретар, комісари, обліковець, бригадир - належали "переможцям сталінської політики", тям таки ставропольцям. Тутешні люди стали безправними рабами. За 1941 р. корінні старокорсунці одержали на трудові лише культурудзу, а ставропольці - пшеницю та інші продукти.

До 1929 року станиці не були такі спустошені, хоч вже тоді не було колгоспного достатку. Однак, вечорами станиці гули від співів і гучного сміху молоді й дорослих. Але від часу колективізації, особливо по 1933 році й до останнього часу пісень не чути. Нарід придушений, сумний.

Проведення на Кубані т.зв. лєнінсько-сталінської національної політики показало всю облудність і брехню московських большевиків. По збірному показав тут свої ідеї московсько-большевицький імперіалізм у ставленні до українців Північного Кавказу. Як відомо, національний рух серед українців Кубані по першій світовій війні широко розгорнувся. Він ішов знизу, із станичних мас. У багатьох станицях 1917 року утворилися "Просвіти", організувалися книгозбірні української літератури, одна по одній відкривалися українські школи, при книгарнях видавали друковані на машинках стінні газети та журнали. Катеринодарська "Просвіта" почала видавати цікавий часопис "Кубанська Зоря".

Коли перемогли большевики, вони були не в силі одразу придушити український рух. Раніше утворені школи та книгарні продовжували існувати. Рух ширшав. Так з усієї

кількості літератури проданої північно-кавказькою філією "Державного Видавництва України" в 1925 році 60 % припадало на українські книжки, а в 1928 р. розповсюджено 90 % літератури українською мовою, а лише 10 % московською. В цей час на Кубані було 192 українських шкіл. Виникають ясні літературні товариства і гуртки, які видають рукописні журнали. З 1927 року в Катеринодарі виходить крайовий український часопис "Червона газета" з літературною сторінкою. Появляються десятки молодих письменників. Густою мережою викривають станиці драматичні гуртки. Були організовані студії бандуристів, хорів.

Українська культура на Кубані буйно зростала і мала підстави для цього. Але її розвій гальмували - відомо хто - а пізніше й зовсім заборонили її.

Якої тільки машкари не надягали на себе кльовиши від "ленінсько-оталінської національної політики!" Вони домагалися дезукраїнізувати школи.

Проводяче колективізацію, москалі-комуністи одночасно боролися проти української культури, оголошуючи українців /особливо учителів/ "куркулями", яких виселяли на північ. Станиця Полтавська була одним з найважливіших осередків українського руху на Кубані. Її з 1917 року заснували тут українські школи і педагогічний інститут. Не зважаючи на протести населення, червоні окупанти під час колективізації їх закрили.

Після голоду 1933 року, коли лютність на Кубані дуже зменшилась, із Москви прийшло розпорядження закрити українські школи й культурні установи. Українська інтелігенція була кинута до тюрем або розстріляна. Щоб виправдати свій терор, кати з НКВД сполучили його з нібито викриттями на Кубані "контр-революційними організаціями", які нібито готували збройне повстання проти совєтської влади на Кубані.

Народ знав, хто його ворог. З його глибини от-от та й вирветься глуха ненависть до гнобителів. Тому й недивно, що склали таку пісеньку:

Прийшли кацапи,
Забрали наші школи,
Поїли хліб і сало
Та й ще, кажуть, мало.

/"Укр.Дулка"- 32, 1956/

х : х : х : х : х : х : х : х : х : х

ЗА СОВЕТСЬКОЮ ПРЕСОЮ.

300 РОКІВ НЕВОЛІ. Від 1954 р. вже поплинули 2 роки, населення УССР вже й забуло про радість "старшого брата" - москаля, як то поневолив він Україну перед 300 роками, а перед 36 роками повторив те поневолення, але "пружина" накручена в Москві своє далі робить.

"ЗІ.УІІ. Міністерство культури СРСР влаштувало в Центральному Будинку журналіста громадський перегляд кольорового фільму "300 років тогу". Нову картину випущено Київською кіностудією. Фільм поставлений В.Петровим за сценарієм О.Корнійчука. Найближчим часом новий фільм виходить на екран".

ЩЕ 200 КРИПАКІВ. "Понад 2 тисячі молодих патріотів Желєзняцької області відгукнулись на заклик партії і виїхали працювати на шахти та будови Донбасу. Вчора молодь обласного центра пропала 200 своїх земляків у Донецький край."

ШВЕДКИ ЧИ ПРЯНІВСЬКІ УКРАЇНЦІ НА ЦІЛИННІ ЗЕМЛІ? 2.УІІІ. через станцію Чоп проїздом тут зупинилася "група чехословацької молоді", яка їде на збирання просяно на цілинні землі, що мають працювати в Кокчетавській області.

I/

Нажалі коресподент "Рад.України" не відкрив двох таємниць: чи то поїдуть чехи і словаки, 2/ чи може самі Прянівські українці, "добровільці" чи контингент /хоч в в ССРСР ніх цим двома поняттями ріжниця немає/.

С.Пронівський.

СУЕЗЬКИЙ КАНАЛ.

26 липня 1956 р. Єгипетський уряд, на чолі з президентом Гамал Абдел Насером проголосив націоналізацію Компанії Суєзького каналу. Територія Суєзького каналу є інтегральною частиною сувереної Єгипетської держави /тепер республіки/, але керівництво і доходи з експлуатації цього каналу належали цій приватній чужинецькій Компанії, капіталістам Англії, Франції і іншим державам.

Компанія Суєзького каналу складалася з 32 директорів: 16 французів, 9 англичан, 1 америк., 1 голландців і 5 єгиптян.

В 1955 році через канал пропливло 14.666 пароплавів 48 держав з цілого світу, за проплив цих пароплавів Компанія одержала 35,000.000 єгипетських фунтів /100,000.000 ам. доларів/. Найбільший прибуток з цього мала Англія - 44,000.000 дол., або 44 %. З цього бачимо, що Англія а за нею і Франція мали і хотять мати й надалі найбільший інтерес фінансовий, військовий і престижовий, тому бажають щоб все залишилося так як було перед націоналізацією.

Суверена Єгипетська держава вже давно мріяла про націоналізацію каналу, бо з цього Єгипет має великі матеріальні вигоди а головне й престижові - державні.

Акт націоналізації каналу у Західньо-Європейських державах викликав констернацію, що потім перейшла в отриману ворожнечу і мілітарну та дипломатичну демонстрацію.

З/А зайняли позицію припирення і арбітра поміж агресією Англії та Франції з одної сторони і власником каналу - Єгиптом, з другої сторони.

СССР висловили свої симпатії по стороні Єгипту, потайомки може й підтримку.

Всі Арабські держави і народи та деякі Азійські держави заявили свою повну підтримку Єгиптові. Як бачимо, з цього приводу, світ поділився на три комплекси.

Дотепер канал був вільний для всіх держав світу, так само Єгипет тепер проголосив, що плавання каналом є вільною для всіх держав.

Суєзький канал сполучає Середземне море з Червоним морем, довгий 173 кіломет., широкий 120 - 150 метрів і глибокий 12 - 13 метрів. Такі розміри каналу дозволяють пропливати пароплавам висотністю до 40.000 тон. Починається канал в Порт-Саїді /Середземне море і кінчається в Суєзі /Суєзький залив, Червоне море/.

Суєзьким каналом заінтересовані всі держави світу, бо він скорочує дорогу, що до відкриття каналу йшла попри південних берегів Африки з Англії, Франції, Іспанії та інших держав Європейських на берегах Атлантики до Індії, Персії, Китаю, Японії і ін. Південно - Азійських держав на 42 %, а для держав Середноморських і України в тіх самі країни скорочував навіть до 70 %.

Економічне значення каналу оцінили ще старі єгиптяне. Фараон Нехо, 6 стол. перед р.Хр. поробив перші кроки для будови каналу, на його приказ роботу започали 120.000 невольників /для порівняння: невольники ССРСР на будові каналу з Білого моря до Онежського озера/, які всі там загинули від виснаження і хвороби, не викопавши каналу.

В VIII стол. по р.Хр. каліф Гарун ель Рашид рішився продовжувати роботу каналу, але скоро перестав, злякавшись експанзії візантійської фльоти.

В XI стол. задумала продовжувати роботу Англія, але наляканись французької експанзії на Схід, також припинила праці на каналі.

Нарешті у XVIII стол. проблемою каналу поцікавилася Франція. 1798 р. Наполеон доручив перевести помірні і можливості роботи, але помірні показали, що рівень води в Середземному морі є вищий на 10 метрів проти рівня води в Червоному морі, через це до праці не приступлено/як потім показалося ці помірні були фальшиві/.

В 1847 запропоновано французьким урядом перевести нові помірні, які доказали, що поверхня води в обох морях майже однакова.

Новий помір і новий проєкт будови каналу прийняв до переведення в життя француз Ферд де Лессепс в 1854 році. Набудову каналу проєкт передбачав суму 200,000.000 франків. Цю суму, як позичку, підписали Франція, Туреччина, З/А і Росія. Англія в цій позиції участі не взяла.

5 січня 1856 р. віце-король Єгипту Саїд Паша дав Лесепсові мандат на 99 років, щоб до 1968 року дійшли. Під час роботи виявилось, що цієї суми не вистарчить на закінчення каналу, тож розписано нову позичку, до якої тепер приступила й Англія, що закупила 350.000 акцій /43.75%/ з усієї кількості 800.000 акцій. 177.000 акцій дісталося Єгиптові /22.125 %/, які в 1875 Ісмаїл Паша продав Англії за 12.000.000 доларів. Цю суму англійській державі позичив мільйонер Ротшильд. Таким чином Англія тепер має аж 65.88 % вложеного капіталу в Компанію Суецького каналу.

25 квітня 1859 р. започато праці на каналі, а 17 листопада 1869 р. канал був готовий і святочно переданий до експлуатації. Роботи каналу обійшлися в 640.000.000 франків. 1888 р. Міжнародна Конвенція в Царгороді врегулювала міжнародні відносини і правила користування каналом.

В 1870 році каналом пропливло 486 пароплавів з вантажем 437.000 тон,
в 1932 році " " " 5.032 " " " 28,340.000 тон. Головний товар що перевозиться каналом - нафта.

В 1927 р. акціонери Суецького каналу одержали 445 % дивідендів від своїх акцій.

Єгипет займає площу 386.000 км², населення має 20,200.000 душ, столиця Каїро з населенням 2,100.506 душ, інші більші міста Єгипту є такі: Александрія - 925.081, Порт-Саїд 178.432, Суєз - 108.250 душ. Головний державний прибуток з бавовни та тваринництва. Уродної землі дуже мало, тільки по берегах Нілу та каналу і морів. Уряд задумав мав спорудити на р. Ніл велику греблю, щоб робітникам дати працю, здобути дещо уродної землі і побудувати електривню. Звернувся за позичкою до США і Англії, позичку обіцяно, але Єгипет закупив зброю в Чехо-Словаччині, і цим ніби все дівирря посповано і згадані держави позички не дали.

Українська еміграція поставилася по різному: одні спакували "рукваки" і чекають ось вже кілька місяців на війну, а їй нема..., другі піддали події критиці і розумний розвазі, треті, ті "нейтральні" кажуть, що то далеко від них і їм то не цікавить.

На нашу скромну думку що війна за Суєз тепер не буде! Вона занадто ризикована авантюра, в якій переможені втрачають свої голови, а тому щоб рішитися до війни треба сто раз передумати, відміряти, порахувати і відважити, щоб започати війну.

Наше українське становище до цих подій влучно висловила газета "Сучасна Україна" ч.17, 1956: "Треба цілком широким показати, що будь яка мілітарна акція навколо Суецького каналу була б під сучасну пору тільки злом. Треба позбутися уявлення, що кожна війна мусить приносити якісь користі. Переферійні війни, в яких воюватимуть як сторони Захід і нові національні держави, взагалі йтимуть тільки на користь болшеві.

Нам немає потреби солідаризуватися з "білою расою" проти якихось азіатських чи африканців. Ми не повинні уроквати собі, як це часто бувало і ще буває, що англійська чи французька політика є нашим потенційним союзником. Не якийсь араб, індієць чи китаєць казав про те, "щоб вигнати Петлюру і Винниченка, як собак", а ставленнями французького капіталу та уряду. Якщо таких ставленнями виганяють тепер з Суецького каналу, як "псів", то добре їм так. Ні французька, ні англійська політика не дали доказів позитивного ставлення до наших національних самостійницьких прагнень. Вони до цього не зобов'язані. Але так само і ми не маємо найменшої потреби визнавати якусь західню, а тим більше "європейську" солідарність, і в найкращому випадку можемо сказати:

"Не мій кінь,
не мій віз..."

УВАГА! Видавництво "УТС" має намір видати книжкою листування М.Ю.Шаповала. Хто має в себе листи від М.Ю.Шаповала, просимо ласкаво нам їх позичити. Листи будуть звернені.